

Suomen alkoholipolitiikka, alkoholikauppa ja mahdolliset muutostarpeet

Pia Mäkelä

29.5.2023

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Miten 2018 laki vaikutti alkoholinkulutukseen ja haittoihin?

”Lakimuutoksella näyttää olleen negatiivisia vaikutuksia alkoholikuolleisuuteen, kuolleisuuden eriarvoisuuteen ja nuorten alkoholinkäyttöön”

- vaikka lakimuutos avasi kilpailulle vain n. 3% Alkon myynnistä;
- ”viini-muutos” avaisi jopa 75%

Miten 2018 laki vaikutti alkoholinkulutukseen ja haittoihin?

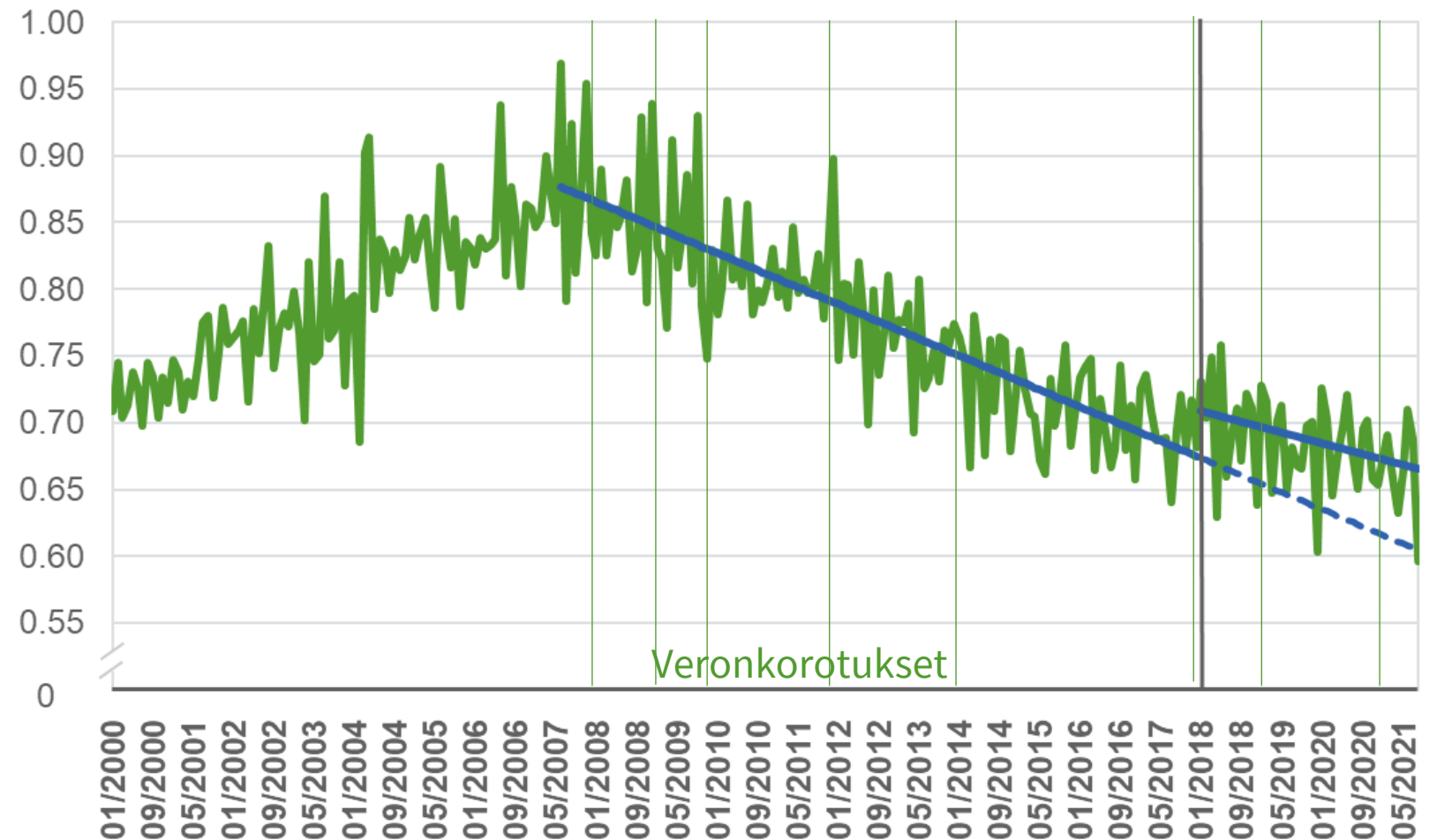
- verrattuna siihen mitä olisi nähty ilman lakiuudistusta

Tilastollinen malli:

Lakimuutoksen
itsenäinen vaikutus.

Tuloksen mukaan
alkoholilaki
todennäköisesti lisäsi
alkoholin tilastoitua
kulutusta **noin kolme
prosenttia**

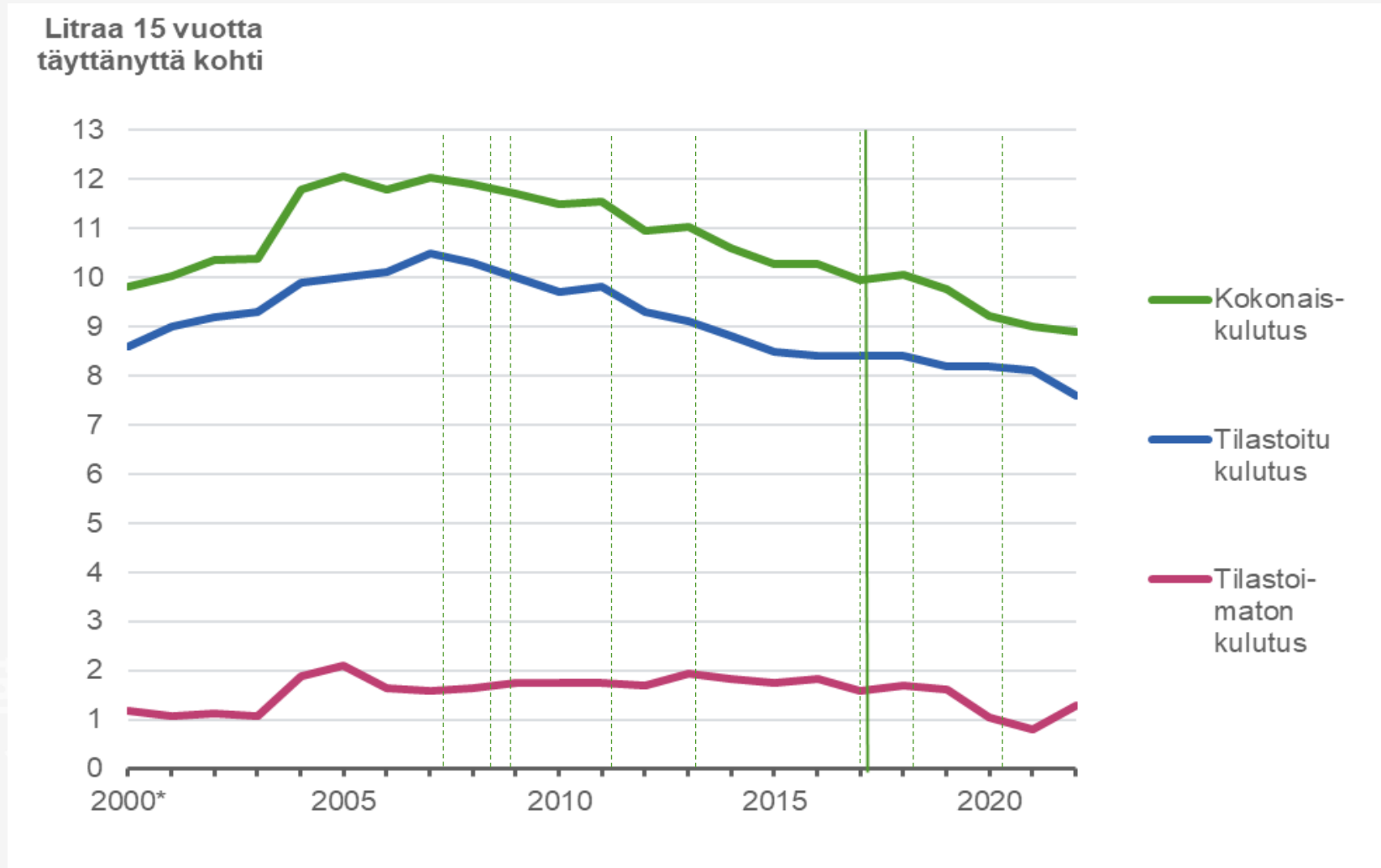
Tilastoitu kulutus kuukausittain (kausivaihtelu poistettuna), litraa 100% alkoholia

Lähde: Mäkelä & Norström 2022

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-843-9>

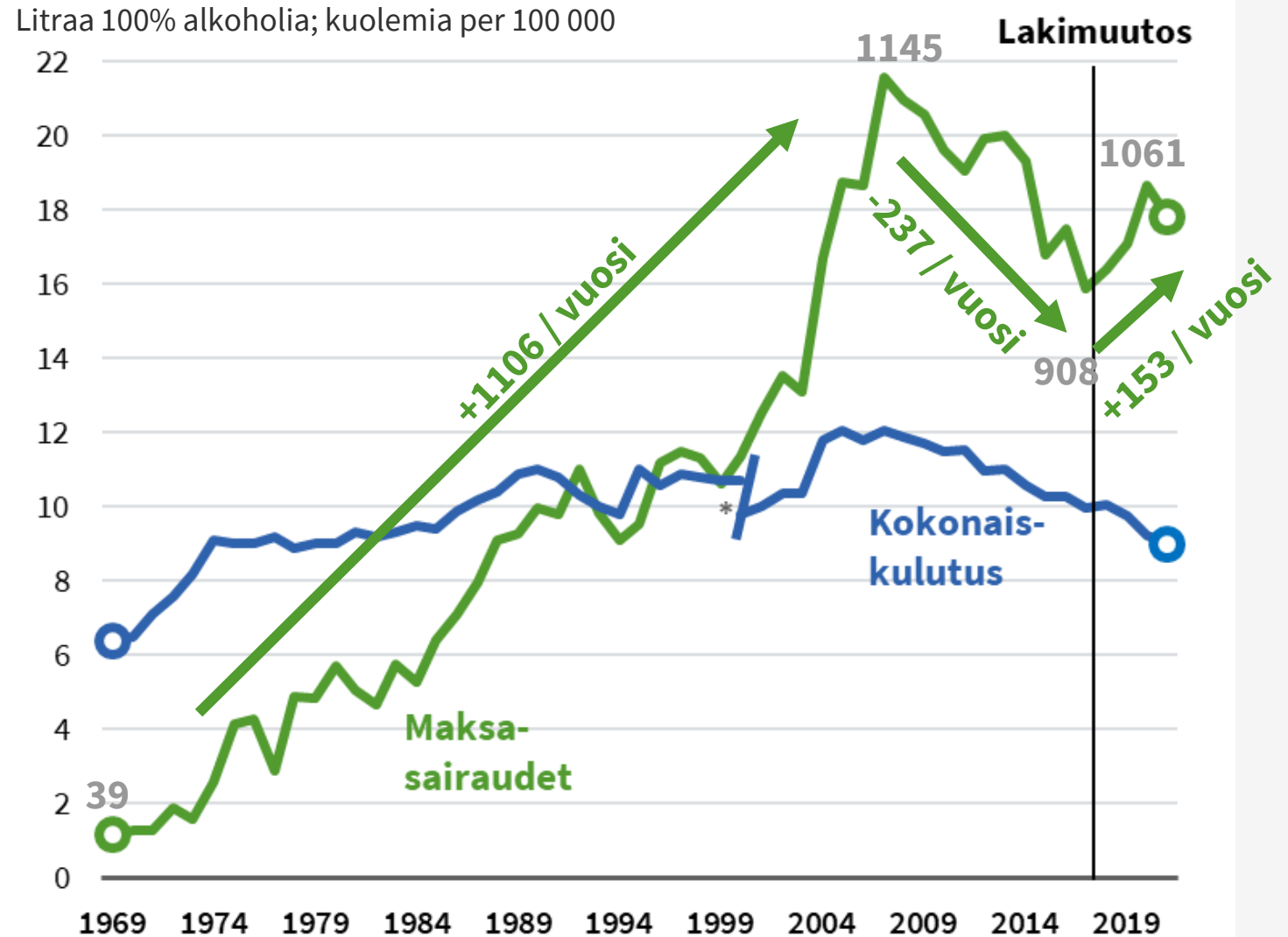
Alkoholinkulutus 2000–2022

Miten 2018 laki vaikutti alkoholinkulutukseen ja haittoihin?

Alkoholin aiheuttamat maksasairauskuolemat ovat uusi kansantauti

Keskeinen syy kasvuun:
alkoholinkulutuksen
arkipäiväistyminen

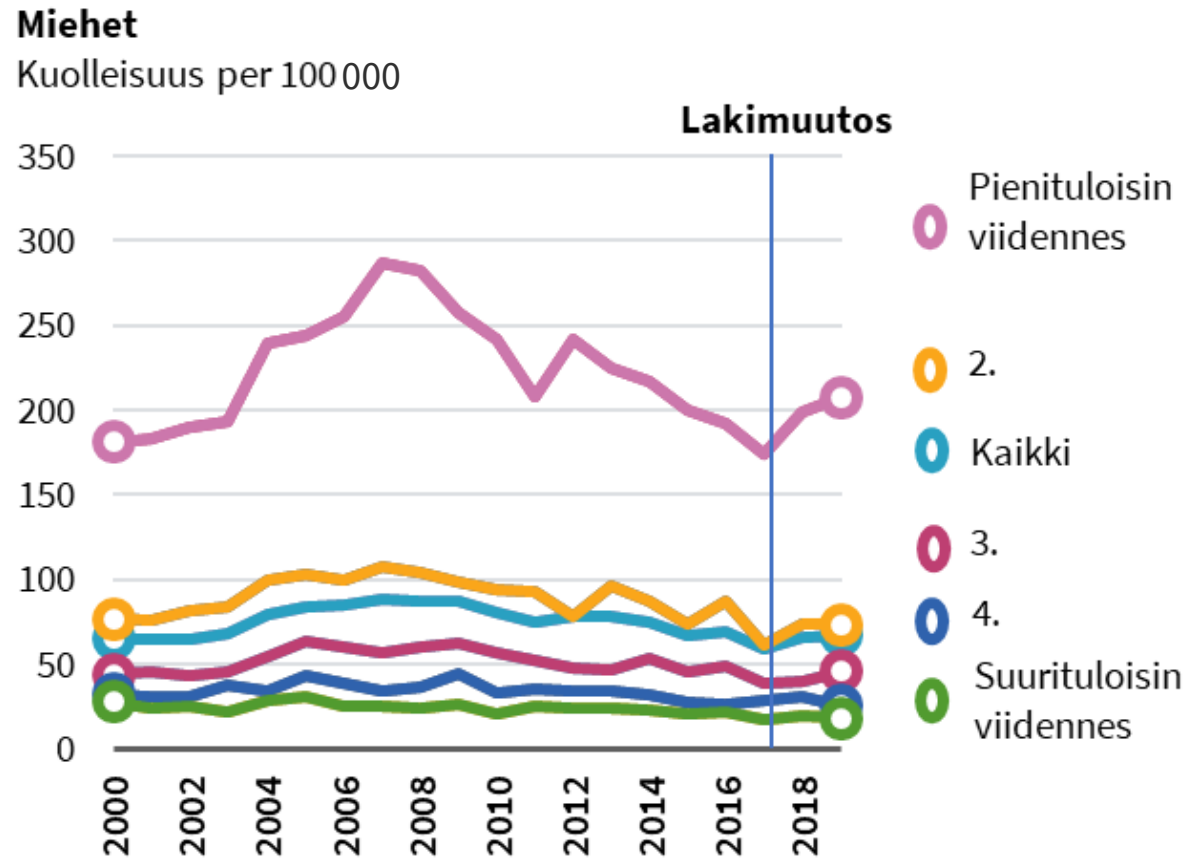
* Muutos kirjaamistavassa

Lähde: Tilastokeskus, THL

Kuolleisuus alkoholiperäisiin tauteihin ja alkoholimyrkytyksiin on selvästi korkeinta alimmassa tuloviidenneksessä

– he kantavat pahimmat seuraukset

Lähde: Tilastokeskus ja THL 2021

Miksi alkoholimonopoli? Tieteellisen tutkimusnäytön mukaan...

... alkoholimonopolit ovat tehokas keino vähentää väestön alkoholinkulutusta

Hahn ym. 2012, Mäkelä & Karlsson / Yhteiskuntapolitiikka 2019

”Welfare-oriented alcohol monopoly” kuului ”best practice” luokkaan *Alcohol: no ordinary commodity* –kirjassa

WHO:n suosittama menetelmä alkoholihaittojen vähentämiseen

<https://www.who.int/initiatives/SAFER/alcohol-availability>

Effects of Alcohol Retail Privatization on Excessive Alcohol Consumption and Related Harms

A Community Guide Systematic Review

Robert A. Hahn, PhD, MPH, Jennifer Cook Middleton, PhD, Randy Elder, PhD

ANALYYSIT

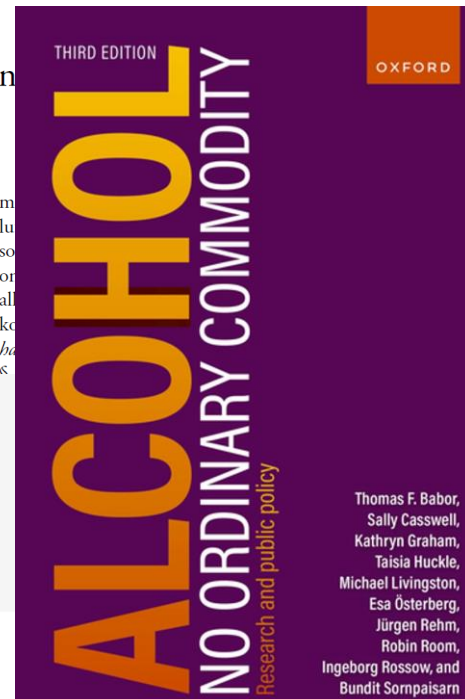
Miten alkoholimonopolit vaikuttavat väestön alkoholinkulutukseen?

Katsaus tutkimuskirjallisuuteen

PIA MÄKELÄ & THOMAS KARLSSON

Johdanto

Alkoholijuomien myyntijärjestelmän ja vähittäismyyntimonopolin kohtalo puhuttaa varmasti tulevallakin vaalikaudella, vaikka uusi alkoholilaki tuli voimaan vuonna 2018. Keskustelun pohjaksi tarvitaan tutkittua tietoa alkoholimonopoliin vaikutuksista. Kansainvälinen tietä aihasta on

Thomas F. Babor,
Sally Casswell,
Kathryn Graham,
Taisia Huckle,
Michael Livingston,
Esa Österberg,
Jürgen Rehm,
Robin Room,
Ingeborg Rossov, and
Bundit Sorpaisarn

Mistä vaikutus syntyy? Keskeiset mekanismit:

- Fyysinen saatavuus = ostamisen liiallisen helppouden välttäminen
  - 370 vs. yli 6000 (tällä hetkellä lupa vähittäismyyntiin: 370 Alkoa, 4400 elintarvikeliikettä, 1400 ravintolaa)
  - Ruokakauppa vs. erikoiskauppa
    - On **hyvä** että alkoholijuomien ostamiselle on kynnys (erikoiskauppa)
    - Ruokakaupassa myös alkoholiongelmista kärsivät pakotettaisiin altistumaan yhä suuremmalle määrälle ostoimpulsseja ja myynninedistämistä joka päivä ruokaa ostaessaan.
- Vähentää kilpailua ja sen kautta myynnin edistämistä ja maksimointia alkoholimarkkinoilta
  - Ei tavallinen kulutustuote

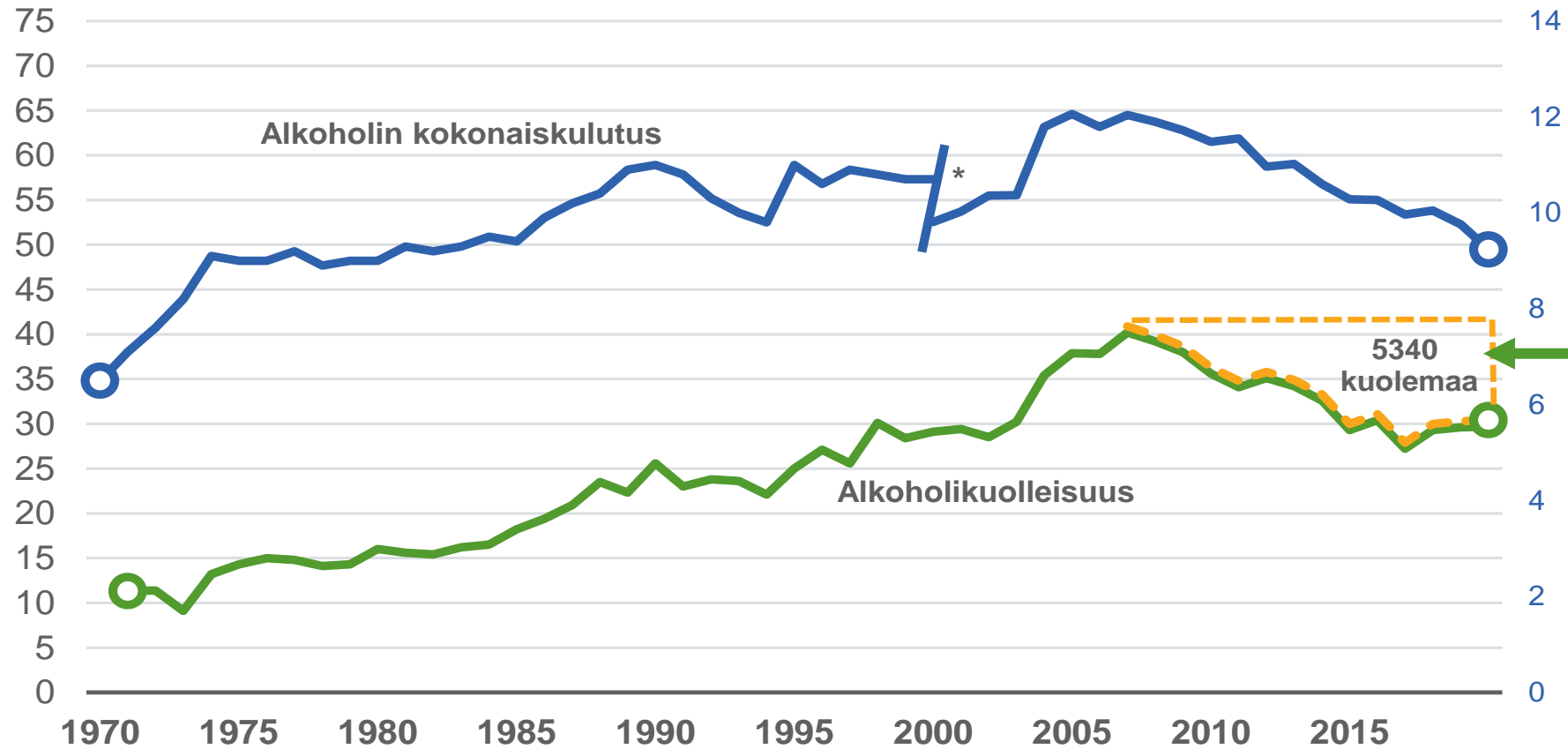
”Viinit ruokakauppaan” on markkinointislogan

- Muutos romuttaisi nykyjärjestelmän.
  - nykyisenkaltaisia Alkon liikkeitä ja myymäläketjua olisi mahdollista ylläpitää maan kattavasti

Trendimuutosten merkitys väestötasolla

Kuolemia 100 000
asukasta kohti

Litraa 100% alkoholia
/ 15-v. asukas

* Tilastointitapa muuttui

Lähde: Tilastokeskus ja THL 2022

Säästetty 5340
kuolemaa alkoholi-
sairauksista ja
-myrkytyksistä

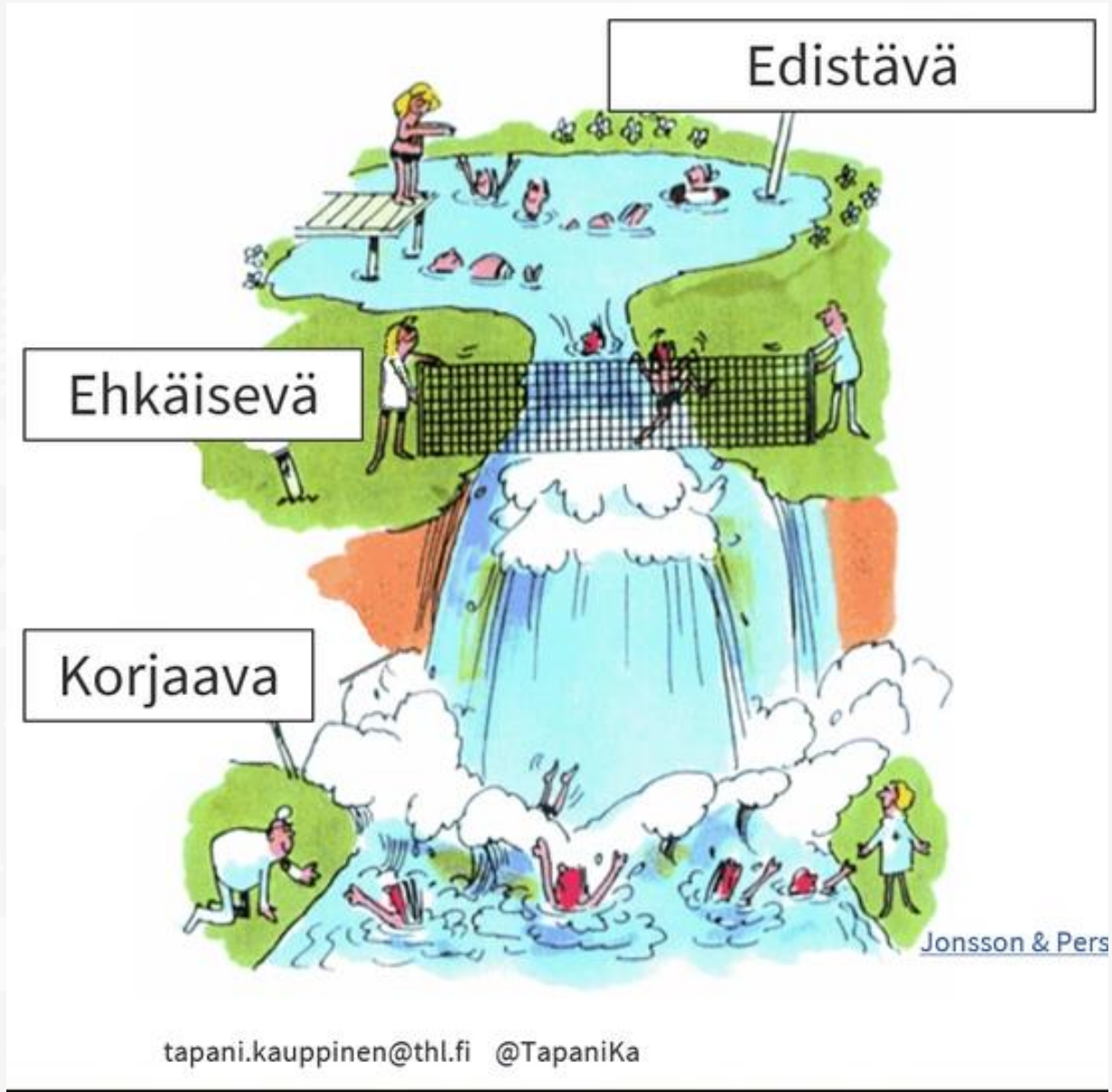
+ päihtyneenä
Tapaturmaan tai
väkivaltaan kuolleet:
yhteensä 8930
joista

8600 alle 60-vuotiailla

Ennen kuolemia: vaikutukset työllisyyteen

- Keski-iässä alkoholisyistä kuolleet olivat 17 v. ennen kuolemaa yhtä usein töissä kuin koko väestö, ennen kuolemaa vain 25%
  - -> keskimäärin 8v ennen kuolemaa pois työelämästä (Mäkelä & Paljärvi 2008)
  - -> yhteensä on säästetty kymmeniä tuhansia työvuosia
- Sairaslomat, työkyvyttömyys, työttömyys, vajaateho,...
- OECD on painottanut alkoholikontrollin merkitystä taloudelliselle kehitykselle
- Alkoholimonopolista luopuminen
  - Yhden elinkeinon etu: kauppa
  - Muille elinkeinoille haittaa: teollisuus, liikenne, palvelusektori, sote-ala...

← Monopoli...

← ... suojaa SOTE-
kuormitukselta

Ei romuteta hyvää järjestelmää

- Pohjoismaiset monopolit edustavat maailman parasta tapaa alkoholihaittojen vähentämiseen – ollaan siitä ylpeitä kuten Ruotsi & Norja
  - Kansanterveydellinen vaikutus
    - + kuluttajalle: maan kattavat erikoisliikkeet
- Kansanedustajat määrittävät toimintaympäristöä: millä ehdoilla saa käydä kauppaa mielihyvää ja riippuvuutta tuottavilla mutta ihmisten terveyttä vaarantavilla tuotteilla?

Lisätietoa

- Mäkelä P ym. (2022) Alkon yksinoikeusjärjestelmä on tehokas keino ehkäistä alkoholihaittoja. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-842-2>
- Warpenius K (2023) Kenen etua Alkon purkaminen ajaisi? Osa kuluttajista häviäisi, osa hyötyisi ja alkoholihaitat lisääntyisivät. <https://blogi.thl.fi/kenen-etua-alkon-purkaminen-ajaisi-osa-kuluttajista-haviaisi-osa-hyotyisi-ja-alkoholihaitat-lisaantyisivat/>
- Mäkelä P & Karlsson T (2019) Miten alkoholimonopolit vaikuttavat väestön alkoholinkulutukseen? Katsaus tutkimuskirjallisuuteen. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019051615817>
- Karlsson T (2023) Alkoholipoliittiset mielipiteet 2023: Puolet väestöstä nykyisen alkoholipolitiikan kannalla – viinien myyntipaikka jakaa kansan mielipiteet. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023030930985>
- Sherk A ym. (2023) The public-private decision for alcohol retail systems: Examining the economic, health, and social impacts of alternative systems in Finland. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/14550725231160335>
- Warpenius K (2023) Kansainvälisen tutkimuksen viestit alkoholihaittojen ehkäisylle ja vähentämiselle Suomessa. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023021627517>
- Warpenius K ym. (2022) Vuonna 2018 voimaan tulleen alkoholilain jälkiarviointi. Vaikutukset alkoholin saatavuuteen, kulutukseen ja haittoihin. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-893-4>